

Pr. Prof. Philip LeMasters

Valoarea creației lui Dumnezeu

Cum să trăiești ca un creștin ortodox

Traducere din limba engleză

IOAN-LUCIAN RADU

Carte tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2018

Cuprins

Capitolul I	
<i>Întruparea și mediul înconjurător</i>	7
Capitolul al II-lea	
<i>Este căsătoria necurată?</i>	41
Capitolul al III-lea	
<i>Îngrijirea medicală și îndumnezeirea</i>	79
Capitolul al IV-lea	
<i>Pot creștinii să ucidă?</i>	115
Capitolul al V-lea	
<i>Postul și cei săraci</i>	147

I

Întruparea și mediul înconjurător

Mulți ortodocși ar fi surprinși să afle că credința lor îi cheamă să fie buni iconomi ai mediului înconjurător. Suntem obișnuiți să ne facem griji în privința necinstei, a mâniei și adulterului, dar când ne gândim la viața în Hristos, rareori ne gândim la conservarea energiei sau la reciclare – sau la a vedea lumea ca o icoană. Poate că aceasta se întâmplă fiindcă ne imaginăm că preamărirea lui Dumnezeu are de-a face doar cu ceea ce facem în Biserică. Sau poate presupunem că credințioșia față de Domnul este o chestiune pur spirituală, care se axează pe evadarea din lume, nu pe îngrijirea ei. Adevărul este că mulți alungă orice fel de grijă față de mediul înconjurător de teamă că i-ar duce către punerea la îndoială a unui stil de viață american confortabil, materialist. Cel din urmă ne este cel mai familiar multora dintre noi.

Însă am argumente foarte solide atunci când scriu că buna administrare a creației lui Dumnezeu este o dimensiune fundamentală a credinței ortodoxe. Pentru aceasta este suficient să aruncăm o privire asupra Psalmului 103. Acest psalm este citit la începutul fiecărei slujbe de vecernie. El descrie slava și valoarea creației lui Dumnezeu, deoarece Dumnezeu „a pus pământul pe temeliiile



lui și în veac nu se va clătina”. El a întemeiat mări, munți și văi, și dă apă și adăpost fiarelor sălbatice. Hrana viteilor, precum și vinul și uleiul nostru vin din mâna Creatorului, a Cărui milostivire se întinde și asupra cerbilor din munți, a iepurilor și a leilor. „O, Doamne, cât de minunate sunt lucrările Tale! Întru înțelepciune pe toate le-ai făcut”. Aceste „lucrări” îl includ chiar și pe leviatan, monstrul marin creat ca să se joace în ocean. Toate aceste creaturi privesc către Dumnezeu, găsesc viață în El și mor când El le ia suflarea. După ce descrie creația atât de înduioșător, psalmistul exclamă: „Fie slava Domnului în veac, să se veselească Domnul de lucrările Sale”.

Psalmul 148 vorbește în mod similar despre chemarea tuturor făpturilor de a-Lăuda pe Dumnezeu:

Lăudați pe Domnul, toți cei de pe pământ, balaurii și toate adâncurile; focul, grindina, zăpada, gheața, viforul, toate îndepliniți cuvântul Lui; munții și toate dealurile, pomii cei roditori și toți cedrii; fiarele și toate animalele, târâtoarele și păsările cele zburătoare; împărații pământului și toate popoarele, căpeteniile și toți judecătorii pământului; tinerii și fecioarele, bătrânii cu tinerii să laude numele Domnului, că numai numele Lui s-a înălțat (Ps. 148, 7, 13).

Trebuie să ne amintim care este locul creației lui Dumnezeu în cadrul mântuirii noastre. În lumea creată de Dumnezeu – căci nu există altă lume – se desfășoară întreaga noastră viață. Fiul lui Dumnezeu a intrat în această lume pentru a ne mântui și viața noastră este trăită în această creație. Bineînțeles, noi facem parte din ea. Așa

cum se arată în capitolul 1 din cartea Facerii, oamenii sunt coroana creației și lor li s-a încredințat rolul de economi asupra întregii lumi a lui Dumnezeu încă de la început. Astfel, nu ar trebui să fie surprinzător faptul că lui Noe i se poruncește să salveze viața animalelor împreună cu cea a familiei sale la venirea potopului. Arca este o prefigurare a mântuirii noastre și armonia cu animalele este parte a acestei imagini a binecuvântării și a protecției lui Dumnezeu. Sunt multe alte exemple biblice ale salvării care includ animalele și pământul. De exemplu, Isaia descrie împărăția mesianică ca un timp când:

Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioară; și vițelul și puiul de leu vor mânca împreună și un copil îi va paște. Juninca se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puii lor vor sălășlui la un loc, iar leul, ca și boul, va mânca paie; pruncul de țâță se va juca lângă culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor copilul abia înțărcat își va întinde mâna. Nu va fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfânt! Că tot pământul este plin de cunoștința și de temerea de Dumnezeu, precum marea este umplută de ape (Is. 11, 6-9).

Profetul Amos a prezentat domnia lui Dumnezeu ca pe un timp când viile, grădinile, fructele și vinul vor fi din belșug (Am. 9, 13-14). Chiar și creația a suportat consecințele păcatului lui Adam și al Evei. Nu a mai fost un tărâm pașnic pentru vegetarieni; creaturile mari le mănâncă pe cele mici și chiar și nouă adeseori ne

place friptura în sânge. Moartea, boala, foametea, uraganele, cutremurele și alte catastrofe ne amenință pe toți. O asemenea pedeapsă și o asemenea luptă nu făcea parte din planul inițial al lui Dumnezeu pentru lumea Sa. În Împărăția Sa binecuvântată, pacea și armonia se vor extinde la întreaga creație a lui Dumnezeu. De aceea nu este surprinzător faptul că în viețile multor sfinți, precum Sfântul Serafim de Sarov, se întâlnește „o neobișnuită simpatie și compasiune pentru animale, plante și, în general, pentru fiecare creatură”¹.

Aceste teme din Vechiul Testament sunt împlinite în Întruparea lui Iisus Hristos. Întruparea Domnului – ca Dumnezeu deplin și om deplin – este fundamentul gândirii ortodoxe atât despre locul omului în lume, cât și despre lumea însăși. Ca urmare a Întrupării, toți oamenii sunt chemați să devină preoți și iconari ai creației, aducând lumea la Dumnezeu în așa fel încât aceasta să devină o epifanie sau o manifestare a Împărăției cerurilor. Această relație cu lumea naturală este esențială pentru ca oamenii să-și îndeplinească vocația de persoane create după chipul lui Dumnezeu și pentru ca lumea să-și îndeplinească menirea în actul mântuirii.

Întruparea este principiul esențial al viziunii ortodoxe despre locul creației în fața lui Dumnezeu. Fiul cel Veșnic al lui Dumnezeu a devenit parte a propriei Sale creații. Mintea omenească nu poate scruta adâncimile

¹ Anestis G. Keselopoulos, *Man and the Environment: A Study of St. Symeon the New Theologian* (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 2001), p. 136.

tainei Întrupării dar această extraordinară veste bună transformă modul în care vedem fiecare dimensiune a lumii lui Dumnezeu. Căci dacă Domnul a intrat într-o realitate fizică, înseamnă că și creația trebuie să aibă un rol cheie în mântuirea noastră și să fie foarte importantă pentru Sfânta Treime. Cu alte cuvinte, grija lui Dumnezeu se extinde dincolo de sufletele care au părăsit trupurile, dincolo de noțiuni abstracte de spiritualitate și sentimente umane. Fiecare dimensiune a creației este chemată la vindecarea și binecuvântarea Împărăției cerurilor.

Așa cum afirmă Vigen Gurorian, „teologia ortodoxă identifică acest scop cosmic al restaurării și reînnoirii creației prin Întrupare”. El îl citează pe Sfântul Irineu de Lyon, despre care spune că oferă „probabil cea mai influentă expresie din toată teoria creștină în legătură cu această soteriologie* cosmică, în care introduce noțiunea recapitulării creației în Hristos”². Fiind o problemă foarte dezbătută în primele secole ale creștinismului, Întruparea este crucială pentru un punct de vedere creștin autentic despre mântuire. În lucrarea *Împotriva ereziilor*, Sfântul

* Învățătura despre mântuire [n.tr.]

² Vigen Gurorian, *Ethics After Christendom* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1994), p. 170. Gurorian citează din Sfântul Irineu de Lyon, *Împotriva ereziilor* 3.16.6: „Astfel l-a luat pe om în El Însuși... Cuvântul devenind om și recapitulând toate în El Însuși; pentru ca, așa cum în lucrurile supra-cerești, spirituale și nevăzute Cuvântul lui Dumnezeu este suveran, tot așa și în lucrurile văzute și trupești să dețină suveranitatea, iar luând asupra Sa preeminența [cf. Col. 1,15] și făcându-Se pe Sine Cap al Bisericii, să poată trage toate la Sine la timpul potrivit”.

Irineu a răspuns la o serie de erezii timpurii care considerau că lumea fizică este rea, negând astfel umanitatea deplină a lui Iisus Hristos. Din nefericire, au existat mulți învățători cu idei greșite în creștinismul timpuriu, care au învățat că Hristos doar *a părut* să aibă trup fizic. Însă Sfântul Irineu a argumentat faptul că numai o Întrupare adevărată poate aduce mântuirea noastră. Formularea sa merită să fie citată pe larg:

Căci era de datoria Mediatorului dintre Dumnezeu și om, prin relația pe care o are cu ambii, să-i aducă pe amândoi la prietenie și înțelegere, și să-l prezinte pe om lui Dumnezeu, în timp ce Îl descoperă pe Dumnezeu omului. Căci cum am putea noi să fim părtași ai înfierii ca fii, dacă nu am fi primit de la El prin Fiul acea însoțire care este proprie Lui, dacă Cuvântul Său, Care S-a făcut trup, nu ar fi intrat în comuniune cu noi? Pentru aceasta El a trecut prin fiecare etapă a vieții, restabilind pentru toți comuniunea cu Dumnezeu. Așadar, cei care afirmă că El S-a arătat doar în aparență și că nu S-a născut cu trup, nici nu S-a făcut om, se află sub osândă, ca unii care se țin de stăpânirea păcatului... Dar dacă nu S-ar fi făcut trup, ci ar fi părut că este trup, lucrarea Sa nu ar fi fost una adevărată. Dar așa cum a apărut, așa a și fost: Dumnezeu a recapitulat în El Însuși vechea alcătuire a omului, ca să omoare păcatul, să depoziteze moartea de puterea ei și să dea viață omului; și astfel, cuvintele Lui sunt adevărate³.

³ Irenaeus, *Against Heresies*, III. 18 în *The Apostolic Fathers with Justin Martyr and Irenaeus, Ante-Nicene Fathers*, vol. 1, p. 448.

Pentru a izbăvi omenirea căzută, Iisus Hristos trebuia să fie cu adevărat om, trebuia să ia asupra Sa toate consecințele păcatului din firea căzută, inclusiv moartea. Prin Nașterea, viața, moartea, Învierea și Înălțarea Sa, Domnul biruiește orice stricăciune a firii omenești și aduce fiecare dimensiune a existenței umane, inclusiv bolile noastre fizice, în viața veșnică a lui Dumnezeu⁴. Ortodoxia susține viziunea paulină că Învierea lui Iisus Hristos este fundamentul nădejzii creștine pentru viața veșnică și că are o semnificație cosmică:

Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia. Dar fiecare în rândul cetei sale: Hristos începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui. După aceea, sfârșitul, când Domnul va preda împărăția lui Dumnezeu și Tatălui, când va desființa orice domnie și orice stăpânire și orice putere... Iar când toate vor fi supuse Lui, atunci și Fiul Însuși Se va supune Celui ce

⁴ Matthew the Poor, *The Communion of Love*, (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1984), p. 159. Aceasta subliniază importanța atât a Învierii, cât și a Înălțării la cer pentru mântuirea noastră: „Pentru aceasta Hristos a înviat ca Cel întâi născut din morți și S-a înălțat la ceruri și a intrat în locașurile cele sfinte ca înaintemergător. Căci dacă Hristos nu ar fi înviat cu trupul nostru, noi nu am fi putut învia și omul nu ar fi cunoscut nimic despre viața veșnică. Și dacă nu S-ar fi înălțat la ceruri cu trupul nostru, omul nu s-ar fi putut înălța la ceruri, chiar dacă ar fi înviat din morți”.

I-a supus Lui toate, ca Dumnezeu să fie toate în toți (I Cor. 15, 20-24, 28).

Învierea lui Iisus Hristos este nădejdea noastră pentru transformarea întregii creații prin Dumnezeu. Fiul deplin dumnezeiesc al lui Dumnezeu a intrat în materia fizică, luând asupra Lui toate consecințele stricăciunii cauzate de păcat și moarte, și a restabilit locul umanității și al creației în comuniune cu Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește astfel despre distrugerea morții prin Învierea Domnului: „A luat un trup și L-a întâlnit față în față pe Dumnezeu. A luat pământ și a întâlnit cerul. A luat ceea ce a văzut, dar s-a prăbușit în fața a ceea ce nu a văzut”⁵. Datorită mării taine a Fiului lui Dumnezeu, Care a devenit parte a creației căzute și a adus-o în viața cea veșnică a Sfintei Treimi, viziunea noastră despre lume și despre locul nostru în ea trebuie să se schimbe. Oriunde mergem, ne aflăm pe pământ sfințit.

Noi nu adorăm pământul, nici nu ne rugăm la „mama natură”. Viziunea ortodoxă despre mântuire nu este panteistă și nu diluează distincția dintre Creator și creatură. Doar Sfânta Treime este dumnezeiască în esență, dar oamenii se pot împărtăși de viața veșnică și de sfințenia lui Dumnezeu prin îndumnezeire (*theosis*), procesul dinamic de participare din ce în ce mai deplin la energiile dumnezeiești ale harului sau la harul lui Dumnezeu. O imagine obișnuită folosită pentru a arăta scopul

⁵ John Chrysostom, „Paschal Homily”, în *The Liturgikon* (Englewood, NJ: Antakya Press, 1994), p. 392.

acestui proces este fierul băgat în foc, care strălucește foarte puternic și este de un roșu aprins. Deși rămâne fier, el primește calitățile focului. Împreună cu toată creația, oamenii sunt meniți să se transforme, să se împlinescă și să fie mântuiți prin comuniunea cu Tatăl și cu Fiul și cu Duhul Sfânt. Fiind singurele creaturi făcute după chipul lui Dumnezeu, suntem chemați să ne aducem pe noi înșine și lumea noastră lui Dumnezeu pentru binecuvântarea Împărăției cerești. Vom rămâne întotdeauna creaturi și nu vom deveni niciodată Dumnezeu în esență, dar ne putem împărtăși de viața veșnică și de sfințenia lui Dumnezeu prin har⁶. Așa cum afirmă episcopul Kallistos Ware,

Hristos ne permite să ne împărtășim de slava dumnezeiască a Tatălui. El este legătura și punctul de întâlnire. Deoarece este om, El este una cu noi; deoarece este Dumnezeu, El este una cu Tatăl. Deci prin și pentru El, noi suntem una cu Dumnezeu, iar slava Tatălui devine slava noastră. Întroparea lui Dumnezeu deschide calea către îndumnezeirea omului⁷.

Având în vedere că unul dintre înțelesurile cuvântului „ortodoxie” este „dreapta adorare”, Ortodoxia vede

⁶ Vezi Vladimir Lossky, *The Mystical Theology of the Eastern Church* (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1998), p. 196 ș.u. pentru o analiză a învățaturii despre theosis. [Cf. Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Humanitas, 2010, p. 108.

⁷ Bishop Kallistos Ware, *The Orthodox Way* (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1999), p. 74.

creația în contextul Sfintei Liturghii, „lucrarea poporului” în ceea ce privește adorarea lui Dumnezeu. Căci adorarea este euharistică, ea este jertfa de mulțumire – a noastră și a lumii noastre – pentru Sfânta Treime. Această jertfă euharistică, prin care elementele lumești ale pâinii și vinului devin Trupul și Sângele lui Hristos prin puterea Duhului Sfânt, este paradigma vieții ortodoxe în lume. Trebuie să ne aducem pe noi înșine și lumea noastră la Dumnezeu pentru binecuvântare, transformare și mântuire. Făcând aceasta, suntem în comuniune cu Tatăl, cu Fiul și cu Duhul Sfânt, și ne împărtășim mai deplin de viața Lor. Semnele hranei fizice devin adevărată participare la viața lui Dumnezeu. În Euharistie, noi ne împărtășim cu Dumnezeu în materialitatea creației. Drept urmare, nu putem numi profană nici o dimensiune a creației. Este nevoie să fim în comuniune continuă cu Hristos, deoarece noi suntem creaturile Lui și trăim în creația Lui.

În acest context, se pare că mântuirea omenirii este ultima dimensiune intrinsecă a mântuirii întregii creații și că nu poate fi separată de aceasta. Fiul lui Dumnezeu a luat trup și sânge prin Întrupare, iar realitățile fizice ale pâinii și vinului devin Trupul și Sângele Lui în Euharistie și sunt primite ca adevărată Împărtășire cu El de către cei care le consumă. Sfântul Ignatie al Antiohiei spunea despre Euharistie că este „leacul nemuririi”⁸. Nu ar trebui să fie surprinzător faptul că noi participăm la

⁸ Ignatius of Antioch, „Epistle to the Ephesians”, *Early Christian Writings*, Andrew Louth, ed. (New York: Penguin Books, 1987), p. 66 [Cf. Sfântul Ignatie al Antiohiei, *Epistola către Efeseni*, în *Scrierile*

viața veșnică a Fiului lui Dumnezeu întrupat prin semne și acțiuni tangibile, materiale.

Această viziune sacramentală se află în miezul sensului ființei umane, deoarece nu putem interpreta identitatea și menirea umanității separat de slujirea preoțească a lui Dumnezeu în contextul creației. Înainte de a merge mai departe, este nevoie să stabilim clar că fiecare creștin ortodox participă la preoția lui Hristos. Așa cum scrie Sfântul Petru, „voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu” (I Pt. 2, 9). Suntem ridicați în jertfa lui Hristos adusă Tatălui și ne împărtășim de slavă și înfiere ca fii ai Tatălui (Rom. 8, 15-16). Preoția sacramentală a bărbaților care slujesc la altar este o manifestare specială a preoției lui Hristos, la care sunt chemați doar puțini din Biserică. Cu toate acestea, noi toți avem vocația fundamentală a preoției, vocația de a ne aduce pe noi înșine și lumea noastră la Tatăl în unire cu Fiul, prin puterea Duhului Sfânt. Părintele Alexander Schmemmann spune următoarele despre vocația dată lui Adam de către Dumnezeu:

Definiția fundamentală a omului este aceea că el este *preotul* [creației]. El stă în mijlocul lumii și o unește prin actul său de binecuvântare a lui Dumnezeu, de primire a lumii de

Părinților Apostolici, colecția „Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 1, EIBMBOR, București, 1979, p. 164].

la Dumnezeu și aducere a acesteia la Dumnezeu – și prin umplerea lumii cu această Euharistie, el își transformă viața, cea pe care o primește de la lume, în viața întru Dumnezeu, în comuniune cu El. Lumea a fost creată ca „materie”, ca materie a Euharistiei ce îmbrățișează toate, iar omul a fost creat ca preot al acestei Taine cosmice⁹.

Păcatul lui Adam și al tuturor celor care îi urmăresc este refuzul vocației de a trăi euharistic. În loc să devină preot, el a devenit un simplu consumator condus de patimi egoiste. Noi facem exact același lucru de fiecare dată când trăim potrivit voii noastre, și nu potrivit voii lui Dumnezeu. De aceea, „omul și-a pierdut viața euharistică... El a încetat să fie preot al lumii și a devenit sclavul ei”¹⁰. În loc să creștem spre asemănarea lui Dumnezeu prin aducerea lumii și a noastră la El, noi am denaturat lumea și pe noi înșine prin egoismul nostru. Consecințele căderii sunt moartea, boala, durerea și vrăjmășia dintre noi și lumea naturală (Fc. 3, 14 ș.u.)¹¹. În același fel, așa cum scrie Sfântul Apostol Pavel,

⁹ Alexander Schmemmann, *For the Life of the World* (Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press, 1981), p. 15. [Cf. Alexander Schmemmann, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, EIBMBOR, 2001, pp. 13-14.]

¹⁰ Schmemmann, *For the Life of the World*, pp. 17-18.

¹¹ Matthew the Poor, *The Communion of Love*, p. 187. Matei cel Sărac [pseudonim al unui monah răsăritean din sec. XX] explică faptul că „Adam a pierdut prietenia cu animalele și stăpânirea asupra lor și armonia sa cu creația cerească. De aceea, conviețuirea omului cu animalele, precum și vederea îngerilor, a devenit după căderea lui Adam unul dintre visurile timpurilor mesianice. În profeție, acesta este privită ca o caracteristică evidentă a restaurării

păcatul nostru a supus creația deșertăciunii; ea suspină și suferă și își așteaptă mântuirea din Împărăția lui Dumnezeu (Rom. 8, 18 ș.u.).

Mântuirea creației, inclusiv a noastră, este făcută posibilă prin Iisus Hristos, noul Adam, în Persoana Căruia sunt unite firea dumnezeiască și cea omenească. Umanitatea stricată, muritoare și egoistă este vindecată și îndumnezeită prin unirea ipostatică în și cu Fiul cel Veșnic al lui Dumnezeu. Toată viața lui Iisus Hristos este „ascultare deplină, dragoste și mulțumire” față de Tatăl. Omul-Dumnezeu este „Euharistia desăvârșită”, în Care umanitatea este adusă la Dumnezeu și viața veșnică a lui Dumnezeu ne este dată nouă. Schmemann scrie că în fiecare săvârșire a Sfintei Liturghii,

noi aducem lumea și pe noi înșine la Dumnezeu. Dar facem aceasta *întru Hristos și întru pomenirea Lui*. Facem aceasta întru Hristos deoarece... El a adus tot ceea ce era de adus la Dumnezeu. El a săvârșit odată pentru totdeauna Euharistia și nu a lăsat nimic neadus... Și facem aceasta *întru pomenirea Lui* deoarece, atunci când ne aducem iară și iară viața noastră și lumea noastră la Dumnezeu, descoperim de fiecare dată că nu este nimic altceva care să poate fi adus decât Hristos Însuși – Viața lumii, deplinătatea a tot ceea ce există. Aceasta este Euharistia Lui și El este Euharistia. Așa cum spune rugăciunea Sfintei Jertfe – „Tu ești Cel ce aduci și Cel ce Te aduci”. Liturghia ne-a

bunăvoinței lui Dumnezeu față de umanitate”.

condus spre Euharistia lui Hristos, care îmbrățișează totul, și ne-a descoperit că singura Euharistie, singurul dar al lumii este Hristos... Noi suntem cuprinși în Euharistia lui Hristos și Hristos este Euharistia noastră¹².

Așa cum scrie Anestis Keselopoulos, „Euharistia, elementul suprem al vieții Bisericii, este o afirmare a valorii materiei, ridicând-o pe aceasta spre participarea la adevărata Viață, Care este Hristos”. Datorită Întrupării, Biserica „nu respinge materia, așa cum făceau manihei, nici nu o venerază ca păgânii, nici nu îi este indiferentă din punct de vedere teologic”, ci o aduce la Dumnezeu, „deschizând căi pe care omul trebuie să le urmeze pentru a ajunge împreună cu creația la scopul său suprem, mântuirea”¹³. Credința noastră nu este una eminentemente spirituală și nu privește cu superioritate la lucrurile fizice, inclusiv la pământ, la animale și la propriile noastre trupuri. Așa cum învață Kallistos Ware, „vocația umană este să le arate pe cele spirituale în și prin cele materiale. Din acest punct de vedere, creștinii sunt singurii materialişti adevărați”¹⁴. În acest context, Ortodoxia îi provoacă pe oameni să fie preoți iconomi ai creației, care să aducă lumea la Dumnezeu pentru binecuvântare și transformare. Jertfa pe care o aducem lui Dumnezeu ar trebui să includă fiecare dimensiune a creației. Keselopoulos definește astfel rolul nostru preoțesc:

¹² Schmemmann, *For the Life of the World*, pp. 34-36.

¹³ Keselopoulos, *Man and the Environment*, pp. 1-2.

¹⁴ Ware, *The Orthodox Way*, p. 50.